

در علیہ دہ غلطہ (میسس) غزنی اداریہ خاہستہ
Համայն կամ ար եւ քիչ գրութիւն պատր 1. ուղղի
Առ Խմբագրութիւն
ՄԱՍԻՍ ՕՐԱԿԻՑ
Կ. ՊՈԼԻՍ ՊԱՌԹԻՆԱ, Համայն Բաշա Խան
Օսմ. Նախկին Պանրայի փողոց, թիւ 2
Direction du Journal "MASSIS"
Galata, CONSTANTINOPLE
Les annonces sont reçues
aux Bureaux du journal

ԲԱՃԱՆՈՐՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կ. Պոլսոյ համար	Տարեկան գին	արծաթ	75
Պոլսոյ համար	Տարեկան գին	արծաթ	40
Պոլսոյ համար	Տարեկան գին	արծաթ	100
Պոլսոյ համար	Տարեկան գին	արծաթ	50
Պոլսոյ համար	Տարեկան գին	արծաթ	25
Պոլսոյ համար	Տարեկան գին	արծաթ	10
Պոլսոյ համար	Տարեկան գին	արծաթ	10
Պոլսոյ համար	Տարեկան գին	արծաթ	10
Պոլսոյ համար	Տարեկան գին	արծաթ	10
Պոլսոյ համար	Տարեկան գին	արծաթ	10

10 ՓԱՐԱ

ԱՊՐԵԼ 25/6 ԱՊՐԵԼ 1897

10 ՓԱՐԱ

ԱՍՊԵՏ ԶՈՒՆԴ

Աղբատ հայ տղաները կրթել տալ
Երբեք չէր կարելի մտածել, որ անհատը ա-
ռաջնորդէ: Ու եթէ մեր կրթական
հիմնարկներու հոգիին խորը նայինք
— որովհետեւ անոնց ամենամեծ մասին
կենսաբ. այս դարու կենսաբ. առաջ կը
սկսի — պիտի տեսնենք որ զանազ
գաղափարին վարժեցնելու համար զի-
րենք չընթացաւ անհատները — բա-
րեկամները — միշտ կարեւոր դեր մը խաղ-
ցած են:

Երբ մենք կ'այսպէս մեր հա-
րուստները որ լազ. գրականութեան
ու կրթական դարձեցման անտարբեր
են. կը մտնենք որ անոնց ուղղել ու-
ժայի է ու հոն չկայ նախադրամադրու-
թիւն մը որով միայն ծի ու անի գա-
ղափարը զոր կը լծակառնենք, Գիտական
բացատրութիւնով ըսենք թէ, — քանի
որ հոգեբանութիւնն ու բնաստու-
թիւնը իրարմէ անբաժան են և փոխա-
գործ հակադրեցումներով միմեկին
— մեր հարուստներու ամենամեծ մա-
սէն կարելի չէ սպասել, ոչ գաղափարի
մը յղացումը, ոչ ալ պատուաւարութիւն
Սակայն երբ մէկը Աստուածատու
Ձուռի պէս անբաժան թիւններ ու-
նի. աւաստի գաղափարը երեւան կու-
գայ իրական ու գիտելի գոյնով:

Աստուածատու Ձուռը իր վար-
ժապետ արդէն հոգեբ. մեղքած է.
այնպէս որ անոր հոգիին մէջ խեղճի
մը յղացումը շատ նորանշան բան մը
չէ: Բայց Սանասարեան մը աւելի կամ
նուազ կրած էր ժամանակակից մտային
շարժման ազդեցութիւնը: Իրաւ է որ
եթէ շատ մը բարեկամներու մտածելու
եղանակին հետեւնալով, շատ տգի-
տութիւններ կը տեսնենք հոն. ոմանք
սոսկ անուն չափերու փոխափոխութեան
համար եկեղեցի մը կամ դպրոց մը
կը կանգնեն. ուրիշներ հոսանքին կը
մղուին. ոմանք ալ սխալ մը, մեծա-
գոյն սխալ մը... կը գործեն իրենց
կենսաբ. մէջ, այսպիսի հազար ոսկի
նուիրելով Ազգ. հաստատութեան մը:
Բայց ասի պատճառ մը չէ որ մեր
հարուստներու նկատմամբ յուստնա ըլ-
լանք: Ամէն բարեխղճ աստիճանաբար
կը լինի: Մեր այսօրու հարուստնե-
րէն ոմանք համար Ձուռեան գաղա-
փարը իրաւ անմիջական է. իրենց ու-
ղեցումն մէջ չկայ կարողութիւն մը որ
թափանցէ գաղափարի գեղեցկութիւնն
ու մեծութիւնը. վառվառ ո՞վ չի խոս-
տովանիր որ ամէն մտածում իր գե-
ղեցկագիտական ու ճաշակի կողմերն
ու ունի: Փառասիրութիւնը դեռ շատ
կոշտ ու քիչ մը ալ բնագիտական է մեր
ցեղին մէջ: Սպասենք ուրեմն որ բա-
րեղծումը (évolution) այդ փառասիրու-
թեան գեղագիտական ու ճաշակագե-
ղական կողմերն ալ զարգացնեն, հայ
մարդը բնագիտականութիւն մէջ երկիւղա-
ժութիւնէ աւելի տրամաբանութիւն գը-
նէ: Ու ան ատեն մէկէ աւելի Ձուռեք
պիտի գան աւելցնելու Ազգ. կրթական
հարկերուն վրայ փայլող մանրիկ մոլո-
րակները:

Մեր ցեղը իրաւ է որ զաղաքները-
թիւններն տեսնէր մէկ քանի կան-
խահա (précoce) յատկութիւններ ու-
նի: Այսինքն կրցաւ է մարտը եւրո-
պական շատ մը սովորութիւններ ու
գաղափարներ որ թէ օգտակար թէ
փառասիր եղած են միմեկին: Բայց
կրթական-բարեկարգական ձեռ-
նարկներու մէջ ակար. կերպով Ա. Պե-
տկարութիւնը տեսնելով է սակայն
իրեն կրթական ազգ. մեր ժողովուրդ-
ըր տուած է ապագայը թէ բնագիտա-
ցական մտածումներու ազդեցութեան
տակ ինչի կ'ընայ ընել: Առէր որ և է
հին եկեղեցի կամ վանք, մանաւանդ
գաւառներու մէջ, ու պիտի տեսնէք
որ անոր իւրաքանչիւր քարը անհատի
մը կամ ընտանիքի մը ծախքովը զի-
տեղումն է: Մեր հարուստները կր-
նական բարեգործութեան մէջ միշտ
գլուխ կեցած են ժողովրդային հան-
գանակութիւններու կամ հաւաքական
մասնակցութեան:

Կէս դարէ ի վեր սակայն, բարե-
գործութեան եղանակը սկսած է փոխ-
ուիլ. եղանակին հետ թելադրող պատ-
ճառներն ալ փոխուեցան: Հիմնել
դպրոց մը. ազգի տղաներուն կրթու-
թիւնն առաջ, լաւ ու օգտակար սերունդ
մը պատրաստելու համար, արհեստա-
կան ճարտարութիւնները ժողովրդին
մէջ տարածելու նպատակով հիմնա-
րկութիւններ ընել, գրականութեան ու
պիտուութեան օրինոյ գրամական նուէր-
ներ հաստատել, անոնք սրտի դործ
չեն, այլ մարդ:

Մենք հայերս իրեն սրտի տէր ժո-
ղովուրդ, մեր զգացումներու և մտա-
ժողովանց անունը միշտ կրթութեն
առած ենք. կրթութեն որ մեզի կը լծե-
րադէր աղքատին օգնելու, որոնք պա-
հուր և որդեգրուել, եկեղեցական
յարգելու, կրթական հիմնարկութիւն-
ներ ընելու եւայլն:

Յետոյ, զաղաքակրթութեան հո-
սանքը բարեգործութեան եղանակը
փոխեց. բայց մենք պատրաստ չէինք
այդ եղանակին վարժուելու: Երկուցի
մը հիմնել հոգիին գործ է. իսկ գրա-
պիտի հոգալ զանոնք իրեն ծախքովը
Կ. Պոլսոյ համար Տարեկան գին արծաթ 75
Պոլսոյ համար Տարեկան գին արծաթ 40
Պոլսոյ համար Տարեկան գին արծաթ 100
Պոլսոյ համար Տարեկան գին արծաթ 50
Պոլսոյ համար Տարեկան գին արծաթ 25
Պոլսոյ համար Տարեկան գին արծաթ 10
Պոլսոյ համար Տարեկան գին արծաթ 10
Պոլսոյ համար Տարեկան գին արծաթ 10
Պոլսոյ համար Տարեկան գին արծաթ 10
Պոլսոյ համար Տարեկան գին արծաթ 10

րոց մը հիմնել մտքի գործ է. հոս
գաղափարը պէտք է որ անհատը ա-
ռաջնորդէ: Ու եթէ մեր կրթական
հիմնարկներու հոգիին խորը նայինք
— որովհետեւ անոնց ամենամեծ մասին
կենսաբ. այս դարու կենսաբ. առաջ կը
սկսի — պիտի տեսնենք որ զանազ
գաղափարին վարժեցնելու համար զի-
րենք չընթացաւ անհատները — բա-
րեկամները — միշտ կարեւոր դեր մը խաղ-
ցած են:

Երբ մենք կ'այսպէս մեր հա-
րուստները որ լազ. գրականութեան
ու կրթական դարձեցման անտարբեր
են. կը մտնենք որ անոնց ուղղել ու-
ժայի է ու հոն չկայ նախադրամադրու-
թիւն մը որով միայն ծի ու անի գա-
ղափարը զոր կը լծակառնենք, Գիտական
բացատրութիւնով ըսենք թէ, — քանի
որ հոգեբանութիւնն ու բնաստու-
թիւնը իրարմէ անբաժան են և փոխա-
գործ հակադրեցումներով միմեկին
— մեր հարուստներու ամենամեծ մա-
սէն կարելի չէ սպասել, ոչ գաղափարի
մը յղացումը, ոչ ալ պատուաւարութիւն
Սակայն երբ մէկը Աստուածատու
Ձուռի պէս անբաժան թիւններ ու-
նի. աւաստի գաղափարը երեւան կու-
գայ իրական ու գիտելի գոյնով:

Աստուածատու Ձուռը իր վար-
ժապետ արդէն հոգեբ. մեղքած է.
այնպէս որ անոր հոգիին մէջ խեղճի
մը յղացումը շատ նորանշան բան մը
չէ: Բայց Սանասարեան մը աւելի կամ
նուազ կրած էր ժամանակակից մտային
շարժման ազդեցութիւնը: Իրաւ է որ
եթէ շատ մը բարեկամներու մտածելու
եղանակին հետեւնալով, շատ տգի-
տութիւններ կը տեսնենք հոն. ոմանք
սոսկ անուն չափերու փոխափոխութեան
համար եկեղեցի մը կամ դպրոց մը
կը կանգնեն. ուրիշներ հոսանքին կը
մղուին. ոմանք ալ սխալ մը, մեծա-
գոյն սխալ մը... կը գործեն իրենց
կենսաբ. մէջ, այսպիսի հազար ոսկի
նուիրելով Ազգ. հաստատութեան մը:
Բայց ասի պատճառ մը չէ որ մեր
հարուստներու նկատմամբ յուստնա ըլ-
լանք: Ամէն բարեխղճ աստիճանաբար
կը լինի: Մեր այսօրու հարուստնե-
րէն ոմանք համար Ձուռեան գաղա-
փարը իրաւ անմիջական է. իրենց ու-
ղեցումն մէջ չկայ կարողութիւն մը որ
թափանցէ գաղափարի գեղեցկութիւնն
ու մեծութիւնը. վառվառ ո՞վ չի խոս-
տովանիր որ ամէն մտածում իր գե-
ղեցկագիտական ու ճաշակի կողմերն
ու ունի: Փառասիրութիւնը դեռ շատ
կոշտ ու քիչ մը ալ բնագիտական է մեր
ցեղին մէջ: Սպասենք ուրեմն որ բա-
րեղծումը (évolution) այդ փառասիրու-
թեան գեղագիտական ու ճաշակագե-
ղական կողմերն ալ զարգացնեն, հայ
մարդը բնագիտականութիւն մէջ երկիւղա-
ժութիւնէ աւելի տրամաբանութիւն գը-
նէ: Ու ան ատեն մէկէ աւելի Ձուռեք
պիտի գան աւելցնելու Ազգ. կրթական
հարկերուն վրայ փայլող մանրիկ մոլո-
րակները:

Մեր ցեղը իրաւ է որ զաղաքները-
թիւններն տեսնէր մէկ քանի կան-
խահա (précoce) յատկութիւններ ու-
նի: Այսինքն կրցաւ է մարտը եւրո-
պական շատ մը սովորութիւններ ու
գաղափարներ որ թէ օգտակար թէ
փառասիր եղած են միմեկին: Բայց
կրթական-բարեկարգական ձեռ-
նարկներու մէջ ակար. կերպով Ա. Պե-
տկարութիւնը տեսնելով է սակայն
իրեն կրթական ազգ. մեր ժողովուրդ-
ըր տուած է ապագայը թէ բնագիտա-
ցական մտածումներու ազդեցութեան
տակ ինչի կ'ընայ ընել: Առէր որ և է
հին եկեղեցի կամ վանք, մանաւանդ
գաւառներու մէջ, ու պիտի տեսնէք
որ անոր իւրաքանչիւր քարը անհատի
մը կամ ընտանիքի մը ծախքովը զի-
տեղումն է: Մեր հարուստները կր-
նական բարեգործութեան մէջ միշտ
գլուխ կեցած են ժողովրդային հան-
գանակութիւններու կամ հաւաքական
մասնակցութեան:

ՆԻՍԵՆ ՆԱՍԱԿ

Մոնթեռոյ քովեր կայ Ռեքանդի ա-
նունով մեծ գեղ մը: Բոլորի վրայ հոն
որդանոց մը բացուեցաւ հայ տղաներու
Պրիկեդէ. հայկական իշխանը զրկւր է
հիմնադրում 5 մանչ, 11 ալ հասած են
կամ հասնելու վրայ են. ինքը, իշխանը,

պիտի հոգալ զանոնք իրեն ծախքովը: Իսկ
աղջիկները թաքնադար մէջ ուրիշ տեղ
մըն են, որ նոյնպէս իշխանին առա-
տաձեռնութեամբ պիտի պահուին, մեծ-
ցուն: Ռեքանդիի տղոց վերակացու-
թիւնը յանձնուած է վերահսկող Միլիթար-
եաներէն վերապատուելի. Հ. Գանիէլ
վարդապետին:

Տղայք, Կ. Պոլսէ հասնելուն, գացեք
զիրենք ընդունելու Գրիգորէ իշխանուհին:
Ռեքանդիի դպրոցը հիմնադրուած
պարզ ծիսական դպրոցի մը ձեւն ունի,
բոլոր ծանրութիւնը Հ. Գանիէլին վրայ է.
կրտսէ թէ արհեստ ալ պիտի սովորեն
յաւրդապետին:

Բայց երանի թէ այս պարտիկներուն
գաղափարները, անօրոգս ցոյց մը
չըլլայ միայն philanthropie-ն ու կողմնէ
վերահսկէ ծառն անցեր են, այլ և այլ
ժամանակ, երկու անգամով, մանչ և
աղջիկ 40-էն աւելի, ուղղուած դէպի Գեորգի-
նիս, բարձրագոյնագ առաջնորդութեամբ:

Մանչերը Մուրատ-Ռաֆայէլ վարժարանի
մէջ հիւրընկալուեցան և ուրախուեցան հայ
երեսներ տեսնելով ու հայ բարեի լոյսով:
Ամէն տեսակէ կային, աղուսը կերպա-
րանքներ և քաղաքներ, գրեթէ ամենքը
գէշ հագուած:

Շատ տխուր էր այս մանչ և աղջիկ
տղայոց խումբը, կը թողար խոր տախ-
տութիւն մը:

Ծամբուրը մը որ այդ օրին վերահսկող
գետուէր այսպէս կը պատմէ.
Աղջիկներուն գրեթէ բոլորին մազերը
կտրուած էին մինչեւ վերինն: Մէջքին
շարժանքներ ալ կային: Իրենց առաջնորդը,
գիտելով, խորհրդահասակ մարդ մը — քա-
հասայ կ'երեւաւ — գործը թիւններ ձեռք
առած էր, որոնք յայտնի կը տեսնուէին:
Աղջիկ մը, շատ աղուսը, նիւարիկ, հայ-
կալանքն աւելի յուստնա գէշ մը, այն-
պէս բիշ հագուած էր որ կը զոգար, կը ձ-
կնաւոր կը կենար. Ծամբուրը մտանալով
առաջնորդին դիմելու կուտայ: Ծամբուր
չկար, կ'ըսէ, թէ ոչ ինք բան մը կը
ճարէր, ու կը հագուեցներ:

Հետեւեալ օրը ի պատու պարտիկներուն
հաղթէ մը կը տրուի. պարուն մը գերմա-
նեկէն լեղումով ձառ մը կը խօսի:

Սկսեցին մէջտեղ դրուած էր երկայնա-
ձեւ սեղան մը. չորս կողմը հայ տղայ և
աղջիկ նստած էին. գիտելին մէկ մէկ
կարճ աման և առատ անուշիկներ: Աղջիկ
կար 4 տարուան 5 տարուան և այսպէս
կամայ կամայ վեր ելէր մինչեւ 16—17.
Հայաբողջական օրիւրը մը զիրենք բերած
էր. կը խօսէր գերմաներէն, գաղիներէն
և այլն:

Սկսեցին չորս կողմը գեղեցիկ շրջանակ
մը, ոսկեղծ, աչք շաղկապ չափ: Տի-
կիւններ, օրիւրներ հագուած սրտած,
բոլորը գերմանական գաղափարներէն
էին: Զարմանք, կարծես թէ այն խեղճ
պարտիկներ իրենց գաւառներն ըլլային:
Ծաւլէն վերջը, շեղուած լեցուեցաւ իրենց
ամաններուն մէջ. գերմանացի օրիւրներ
սկսան անուշիկները պարտեցնել. իրենք
զիրենք հասցող հայ տղան այս ընդու-
նելութիւնէն ամացած գիւրք մը ունէին.
տեսարան մըն էր որ ստուտու կը բերէր,
բարի ալ պէտք էր լար հոն:

Գեղեցիկ օրիւրը մը, 4 տարուան աղ-
ջիկ գիւրքն առաւ ու նստաւ սեղանին
զիմեց: Սկսան անոր կերպնել, խնդալ
և լինել, կատակել:

Երեւի տուին յետոյ հայերէն երգ մը:
Ինչպէս պարտեցը գերմանացի տղան
և օրիւրները խաղ մը խաղացին իրենց քա-
հասային հետ. յետոյ ուղեցին որ հայ տղա-
ներն ալ խաղան: Երբ, ոլլած թալկիսակ
թալկիսակով աղջկան մը ձեռքը տուին, որ
մանչու մը ետեւը ձգեց: մանչը վազեց
և տեսն, աղջիկը սահեցաւ ինկաւ — հիմա
վրաս չուէր, երբ մեծնայ այն ատեն թող
չնայ չկայան — Մանչը վարժարանէն լա-
րան կ'պրտէր:

Յետոյ հոն ալ կրցել տուին Գարձան
սենեակ, խմիչքներ չարունակներ, յե-
տոյ գերմանացի օրիւրներ, տղաներ,
տիկիներ և եկեղեցական chœur մը երգեցին
և ծխատեղը օրիւրուն վրայ աղօթքով մը
լնեցուց: Ետեւեւեւեւեւ համար ամա-
նէն ետքը ծախքով տուին հայ տղա-
յոց:

Տիկիին միայն աղիւթով, գուրթով, կօշիկ-
ներ, գլխարկներ բերաւ — բիշ մը գործա-
ծուած — և ամանքը վառելու տուաւ: Աւել-
ցան անուշիկները. խնդալով, արագու-
թեամբ մեծ կողովի մը մէջ գետնիցէն
տղայոց համար:

Երկնցաւ հանդէսը, իրիկուն եղաւ,
ճամբայ ելան: Ծամբան միջազգայն
տախտակով: Մուրատ-Ռաֆայէլ վարժարանի
տղայոց հաղթանակ: Երբեք հայ գէշեր
տեսնողներն սկսան մտիկ ընել իրենց ա-
ռաջնորդին ձայնը, կուգէին վարժարանին
տախտակով երթալ. մէջքներէն էն պարկը
կարծես կատարէր էր գետնինը կը գլու-
տակէր: Գերմանացի տիկիները առին
պարկն, սիրեցին, ճար չեղաւ, այն ա-
տեն վարժարանի տղաներէն մէկը զիրեն
առաւ տղան ու ճամբայ ինկան:

Նիս, 20 Մարտ 1897

ԳԱՆԱՍԱԿԱՆ ՔՐՈՆԻԿ

Վարդապետին նորանիւրը — Բանաստեղծու
տաղին աղաւթութիւնը. — Գաղափար խնդիր.
Մարտի ժամանակն ինչու ուրախութիւն:

Միշտ անհունը կը ընթանայ կամ կը բա-
րձրանայ հին յոյս սովորութիւններ. հոս
արդէն մեծ ջանքով արմատախիլ եղանակը
կը վերականգնեն: Հին տառն հոս հարսնե-
րը կը կատարուէին: Տաղիւր Զոռնայի
խաղաղիչ պատմութիւնով, և հարսնառումն
ու պատկազրութիւնը ցերեկը կատարուելով
ձեռնդրուած արագապատմութեանց
Ժամանակէ մը. 10—15 տարիէ ի վեր գրեթէ
լուծ էր Տաղիւր Զոռնայի և հարսնառումն
ու պատմը կը կատարուէր զիրենք ժամը ե-
րեքի միջոցներուն պարկեղծ ու վայելուչ
եղանակով:

Այս տարի հակառակ տեղով տնտեսա-
կան տագնապին հոս շատ աւելի պառա-
նութիւններ կատարուեցան. բայց մեծաւ.
11 ի շարքին հարսնառումն թափար մը
մ'ուներ: Նոյն օրը ցերեկուան ժամը 8 ինչ
քաղաքի մէկ հեռաւոր կէտէն Զոռնայի
սուր աղաղակ մը լուեցաւ և այս Գա-
րիկեան շեփոթէն յարութիւն առին միա-
համուտ — բնակարաններէ մինչեւ տա-
նիք — արք և կանայք իրենց մեծ ու պղը-
նիկ գաւառներով:

Գաղաքի մէկ եկերեքէն հանդիպակոց
եղեքը, օծապատու ճանապարհով եր-
թաւ համար հարսնառումն թափար մը
կ'աղաղուած էր: Բաքոյի հովանաւորութեան
նըքը, թափարիկն կ'առաջնորդէր բազ-
մալեղը Զոռնայի իր միմտական կաթա-
նով, ասոր կը հետեւէին երկու բահուտ-
ներ քով քով — միւս կուտակութիւն — և ա-
սանց ալ, Տիգրիսի ժողովոյ անդամներուն
քառակուր:

Առաջն փոխ. Հ. Հայրը իր ծառան կ'ա-
ռաւանջեցին. և այս հարսնառումն առ հա-
տարակ կ'առաջնաւ վարդապետին Հարս-
նայի:

Զորս ամեն ի վեր կարողանալ ի նպատ-
եկած 70 հատ ոսկին վերջապէս գործա-
նեցաւ:

Փոխ. Հայրը այս գումարով վեղորոնէս
չորս ժամ հեռու: Օրը. գիւղի մէջ ամա-
րանց մը ցորեն գինը, իւրաքանչիւր գիւ-
ղի և անհատի բաժինը որոշեց և շրջա-
րակով համայնք կարօտեցնելուն կը-
րիւնջ իրենց բաժինն ստանալու հա-
մար:

Կարողանալ մէկ կան ձերեւ, կիներ,
մանուկներ, տկարներ, և հիւանդներ որ
չեն կարող բնու այս բուրն ու ցուրտին
օրով երթալ 4-5 ժամու ճանապարհ և
շաղկապ փոխադրել իրենց մէկ մէկ չափ
(6 հալա) ցորենի բաժինը:

Կարողանալ մէկ կան ձերեւ, կիներ,
մանուկներ, տկարներ, և հիւանդներ որ
չեն կարող բնու այս բուրն ու ցուրտին
օրով երթալ 4-5 ժամու

եղին, ա՛ն գիտա նշխար, թայէ (ձգէ) չարք, վեր բու պախտն եմ... Է՛ կէս գիշեր խաղաղութիւնն:

Կարծեմ սոյն նմոյ՝ հակառակ իր հա՛մառտութեանը՝ կրնայ լիովի գաղափար մը տալ անոր վրայ ու հարկ չի մնար մասնական ըստարութիւններու:

Յաւայի է տեսնել որ ասանկ կարեւոր քաղաքի մը հովուութիւնը մնացած է այս տեսակ ձեռքբերու. քաղաք մը որ քիչ ժա՛մանակի մէջ շատ զարգացած ու օրէ օր զարգանալու վրայ է:

Վերջերս մեր նախորդ յօդուածէն վերաբերա՛լ առժամանակեայ թաղ. խոր. հարգի անդամներուն մէջ մասը, որոնք բնակիչներու պետեր էին, միահամուռ հրաժարեցան. այն միակ նպատակով որ հասկցունէին ազգին թէ իրենք անբնա՛դատելի են և առանց իրենց անկարելի է որ ժամին գործը առաջ երթայ, ու ամէն ճիշ թափեցին նոր թաղականի (առժա՛մեայ կամ քուէով) ընտրութիւնն անկարելի լինելու մասին: Բայց այդ եկեղեցին բոլորովին լքուած մնալ ու իրենց կարեւորութիւնը մանցուի ազգին:

Բան մը որ քահանայի հացին իւր պիտի բռնէ, ուստի ինքն ալ չլրացուած անոնց իր աջակցութիւնը. եւ, գտնէ մասամբ իր նպատակին հասած լինելու համար ընտրութեան օրէնքին տրամադրութիւնները յեղաշրջեց: Մի քանի շաբաթ առաջ ծա՛նագրուեցաւ ժողովուրդին որ ընտրողական ժողովը ձեռնակած է քուէարկութեան. ա՛մեն որ քուէն տալէ վերջ՝ կիրակի օր մը քուէտուփը բացուելով՝ արդիւնքը հասկցուցաւ: Ասոր վրայ քահանայն՝ միօրեանակ առաջարկելու կամ սպասելու որ ընտրողական ժողովը ըստ օրինի հարկ եղած առեղեկանքի պատրաստէ, կարգ չի տուէ. նորաբանի հաղորդէ գտն ու հաստատման կոնգակ ստանայ անկից, և ըստ այնմ շնորհաւորէ նոր ընտիր թաղականները (զոր յիշեցուցին ու բացատրեց ինչ իրեն) կը հրաւիրէ ընտրեալներն ու կը անոնց որ թաղական են !!! որ կտրկալէ միանգամայն որ ընդունին, կամ հրաժարին ա՛նոնց որ չեն ուզեր ընդունին:

Նոյն կը դարձանա՞մ թէ առանց Գառ. վարչութեան հաստատման, լոյս բուէնեւոր արդիւնքը գիտալով՝ ինչպէս կրնայ բաճանայ մը Մարիկոյ կամ Թորոսը թաղ. անուանել և հրաւիրել զիրենց որ ընդունին իրենց պաշտօնը, երկրորդ ստիպել չընդունողները որ իրենց հրաժարականը տան: Մարդիկ արդէն իրը թաղական հաստատուած չեն, ի՛նչ բանէ պիտի հրաժարին. և եթէ երբեք գտնուին միամիտներ որ իր թախանձանքին չդիմադրող հրաժարական տան—ինչպէս որ ըրած են արդէն—միթէ Գառ. վարչութիւնն իրաւամբ չպիտի՞ բացագանչէ թէ այս ինքնակոչ թաղականներն երբ թաղ. եղան որ իւր հրաժարական ալ կուտան:

Չարմանալին հոն է որ քահանան այս ամէնը ընելէ վերջ՝ առաջնորդարան ալ կը գրէ որ աւելի քուէ շահողները համոզել անկարելի եղաւ ու կը զրկէ ընտրեալութեան ցանկի մը զոր բաղած է ի՛ր խնայը հա՛մառա քուէներու արդիւնքէն:

Տէտեղած

ՈՍՏԱՆԻ

22/10 Մարտ 1879

ԳՐԱԿԱՆ

ԿՐԵՏԻ ԽԴԻՐԸ

Եւրոպական համայնութիւն

Ս. Բեգրապուրկէն կիմացնեն թէ Ռուսիա աւելի քան երեք անհրաժեշտ կը իմանար հաստատուն պահել եւրոպական համաձայնութիւնը՝ ըստ տե՛րութեանց կողմէ ճնշողական ազդեցիկ գործողութեամբ մը: Էկոնոմարար (ուսու կառավարութիւնը պիտի աւելցնէ կը՝ ըստե՛ր մէջ ունեցած զօրաց թիւը:

Լոնտոնէն կիմացնեն թէ հակառակ ամենօրեայ միջադէպերու, հաստատապէս կը կարծուի թէ անկարելի չէ ի մօտոյ խաղաղ լուծման մը լսելի կրե՛տական խնդրոյն մէջ: Տէրութիւնը՝ իրենց ծրագիրը յառաջ տանելով կը զբաղին Յունաստանի քանի մը նաւահանգիստները պաշարելու միջոցներով, երբ առկայ այս պաշարունակ անհրաժեշտ ըլլայ: Բայց հաստատ համոզում կալ թէ պէտք չպիտի ըլլայ այս տեսակ ճնշողական միջոցներու դիմել: Կերեւի թէ համաձայնութիւնը մը գտնել կարելի պիտի ըլլայ խաղաղական հիմքերու վրայ:

Ռուսիայի Գործակալութիւնը Պերլինէն կիմացնէ թէ Մեծ Տէրութեանց կառավարութիւնները սա՛ համոզում ունին թէ կրնան զգործել և թեմալ իր սահմանադրութիւն արդէ իմաստը պէտք չէ որ երկարաձգուի, և թէ ան միջական միջոցներ ձեռք առնուելու են վերջ մը տալու համար Յունաստանի յաւակնութեանց: Դէպքերուն ընթացքը փութացնողն եղաւ Վատսոս զննապետին թէ իրենք իոյն զօրքերուն միջամտութիւնն. առնող գործնակա՛ն պէս համաձայն կը գործեն ապստամբներուն հետ Մեծ Տէրութեանց հակառակ, երկար առնին ներքին չկրնար ըլլայ այս իրողութիւն, ուստի Յունաստանի ծովեզրաց պաշարումը որոշուեցաւ թաղը տէրութեանց կողմանէ միաձայնութեամբ: Ի մօտոյ այս որոշումը պիտի գործադրուի: Գերման թերթերու հրատարակած հեռագրիկներուն համեմատ երեք կայսրութիւն՝ Գերմանիա, Ռուսիա և Աւստրիա Անգլիոյ առաջարկած են պաշարել Պերլինը, վասն զի առաքիւթութիւններ կընէ Վոյոյի պաշարման դէմ: Անգլիա նախամեծար կը համարի Եւրոպական ծովածոցը պաշարել, բայց Լորտ Սալզբըրի բացակայութեան պատճառաւ, արտաքին գործոց պաշտօնատունը վերջնականապէս որոշում մը տուած չէ այս կամ այն միջոցներուն համար:

Ֆրեյդլիքսը կը ծանուցանէ թէ անգլիական դահլիճը իմացուց ռուս կառավարութեան թէ կը հաւանի Պերլինի

պաշարման, պայմանաւ որ բոլոր կառավարութիւնները հաւատարմապէս մասնակցին:

Սահմանադրութիւն

Գահաժառանգ իշխանին ընկերացող Սոֆիա և Մարի իշխանուհիները ուրբաթ օր Աթէնք դարձան: Սահմանադրութիւն վրայ այցելեցին Լարիսայի հիւանդանոցներն ու 142 հիւանդ զինուոր կայ, այսինքն 20% պահապահ պահուելով իրենց՝ որ 7000 հոգիէն պակաս է:

Մ. Պաթարի յայտարարութիւն

Երեւոյից նախարար Մ. Պաթարի յայտարարեց թէ Տէրութիւնը որոշակի համաձայնութեան արդիւնք ամէն կողմ որ կրնայ դաշլիլ օսմանեան կայսրութեան ամբողջութեան: Արդէ քաղաքականութիւնը ի գործ դնելով, ըստ նախարարը, եւրոպական խաղաղութեան համար կը կուտինք: Խաղաղութեան պահպանման միակ խաղաղութեան է եւրոպական համաձայնութիւնը:

Յանապառ

Հինգշաբթի մեծ Տէրութեանց բոլոր ներկայացուցիչները իրենց կառավարութիւններէն ծածկադիր երկայն հեռագրեր ընդունեցին: Կենթադուր թէ այս հեռագրիկները վերջնական հրահանգներ կը պարունակեն Հիւսիսային նաւահանգիստներու պաշարման մասին: Դիտուեցաւ որ Անգլիոյ ներկայացուցիչը՝ Մ. Էլլըրլըն՝ մասնաւոր հեռագիր մը ընդունեց Լորտ Սալզբըրի ստորագրութեամբ Նիսէն, կը կարծուի թէ այս հեռագրիկներուն հետեւանօք զեպանական մարմինը գումարում մը՝ ըստ Ռուսիոյ գնապատասխանմէ: Հինգշաբթի օր գրեթէ 400 կամաւորներ եկան Սեւ Ծովէն և Միտլիքէն: Ուրիշ երկու հարիւր կամաւորներ Լիմանոյէն կապատին: Արմայի Թորքիոյ հիւպատոսը իր ընտանիքը Եաննա զրկեց: Վեց հարիւր զինուորներ Քալիֆոնիա և Սիւպրիս գնապատասխանութեան համար: Միտլիքէն եկող կամաւորները ծովային զինուորաց կարգը պիտի դասուին: Արթա քաղաքին դուրսը անակշիւտեցան, որպէս զի աղքատ ընտանիքներ կարենան հանձնարել: Պատերազմական ատեաններ կողմուեցան Լարիսայի և Արթայի բանակատեղեաց մէջ: Լարիսայի ատեանին նախագահն է Գահաժառանգ իշխանը: Արթայի պատերազմական ատեանը իր տեղիկադիրը զրկեց նախարարաց ժողովին:

Աւստրիոյ գործակալար կոմս Սէլենին հինգշաբթի օր տեսակցութիւն մ'ունեցաւ արտաքին գործոց նախարար Մ. Սերպիէի հետ: Կառավարութիւնը հարկ եղած միջոցները ձեռք առաւ նաւատորմին ուսուցիչ հայրայնութեւ համար, եթէ

Յունաստան մեծ տէրութիւններէն պաշարուի: Հրամանատարներուն դադարի հրամաններ պիտի զրկուին պաշարման սկզբնաւորութեան առաջ: Թորքիոյ ներկայացուցիչ Վաթի. Աթմ. պէյ ուրբաթ օր տեսակցութիւն մ'ունեցաւ արտաքին գործոց նախարար Մ. Սերպիէի հետ: Երբեք երեւոյթանալի Մ. Տէլեանի ներկայացան իրենց տեսութիւնները հաղորդելու համար: Ասոնցմէ մին որ սահմանադրութիւն կը դառնար՝ նախարարաց ժողովին մէջ ընդունուեցաւ իր կարծիքը տալու համար: Միւսը ամենակարեւոր նամակներ հաղորդեց: Պատերազմական ընդգրկմադիր կուսակցութեան պետերէն մին սահմանադրութիւն աջէն անցունելու պիտի երթայ: Պատերազմական ընդգրկմադիր Մ. Պաթարի մը օրուան համար Պորթու դնաց: Մ. Տէլեանի լիթիւ կերպով հիւանդ է: Նախարարաց ժողովը ուրբաթ օր չընդունուեցաւ: Արթայական հրոսարարական հանգստեան կոչուած սպաները գործի հրաւիրուեցան: Պաթարիւս բնակող բազմաթիւ հիւսիսային ճամբայ ելան բանակին մէջ ծառայելու համար: 3000 հոգիէն բաղկացած Աթէնքի ոստիկանութիւնը՝ թէսալիա պիտի զրկուի:

Կոնստնտնուպոլիս

Աւստրիական զօրքերը չորեքշաբթի տիրեցին ըլլի մը, Հանիայէն Սուտա տանող ճամբուն վրայ: Ապստամբներուն աւստրիական զօրաց դէմ մղուած կռուոյն լուրը սա է թէ, երբ ապստամբը իր իրաւունքները վրայ կը յարձակէին, օսմանեան և աւստրիական զօրքերը կրակ ըրին անոնց վրայ: անգլիական զորահաւոր մ'ալ լինուանօթի չորս հարուածներ արձակած ըլլալով, ապստամբը քաղուեցան: Ռուսական, աւստրիական և անգլիական մարտանաւերը չորեքշաբթի օր ռուսկոնդերին ապստամբները որ կրին իր զէնք իրենց յարձակումները: Անգլիական Գիլբերտի զորս հարուածներ արձակած ըլլալով, ապստամբը քաղուեցան: Աւստրիական զորահաւորներուն կողմէ իր զէնքով ամբողջութեամբ 24 ժամ տեւեց: Ապստամբ մը սպանուեցաւ և 4 հոգի ու լիթիւսական լուրը թողուեցան: Ապրիլ 2 ի առաւօտուն ապստամբները յարձակեցան Պաթարիական ամրոցին վրայ: Բերլինէն հարիւրապետ հրամայեց կրակ ընել, լինուանօթի ու լիթիւսական հարուածներ վրայ ապստամբը քաղուեցան: Գիլբերտ 2-րդ իր զէնքով 1 էն 2 ի զէնքով ապստամբ լինուանօթներով Քիսամոյի վրայ յարձակեցան: Օտար զինուորները ցամաք ելան և աւստրիական մակոյկ մը երկտարական լուսով յարձակուած վանեց: Ապստամբները ամէն օր կրակ կրնան: Քիսամոյի ռաբակոմութեան ատեն մէկ ապստամբ սպանուեցաւ և քանի մը հոգի ալ վի-

րաւորուեցան: Միւսականները որոշեցին կողոյն մէջ հաստատուող բնակիչները զենքից ընել:

Տերափեանց Գործողութիւն

Խորհրդարանին մէջ Մ. Գերզըն ծանոց թէ անգլիացի ծովակալն կը հեռագրէ որ ծովակալները Վատսէն հեռագիր մը ընդունած են սուտ լուրերով լեցուն, և կը խնդրեն որ իւրաքանչիւր կառավարութիւն երեքական լինալին լինուանօթներ զրկեն: Անգլիական կառավարութիւնը չգիտար լինալին կառավարութիւնները պիտի ընդունին լինուանօթներու առաքուած Ռուսիա պիտի զրկէ լինուանօթները:

Պաթարական Բանակ

Պատերազմական նախարարին առաջարկութեամբ նախարարաց ժողովը որոշեց 2 միլիոն Քրանը յառկացնել զաշտային և լեւնային լինուանօթներ, և լինուանօթները զօրաց պէտքերը զընելու համար:

Անգլիական Գործողութիւն: Գործողութիւնները նախարար Մ. Չեմպլընէն հինգշաբթի իրիկուն դաղթային կամակեր կողմէ տրուած հաղորդիկին մէջ հետեւեալ բաժանուած խօսեցաւ: «Անգլիոյ տիրապետութիւնը՝ իր ունեցած անասան երկրներուն վրայ՝ կարողանալ խաղաղութեան և բարգաւաճման բարեկեցիկ գործունեաց իրեն հետ կը տանի: Մարդիկ կան որ համարութիւններ ունին խաղաղութեան արագ համար, բայց կարելի չէ օճել ինչեւ առանց հակիթի կոտորուած: Կարելի չէ գերիվաճառութիւնը ինչեւ առաջ բռնութիւն գործածելու: Մէկ մարդ սպաննելով՝ ուրիշ հարկեր հոգիներու երկնակութիւն կը տըր: Ուր Մեր պաշտօնը կատարելու համար ոյժ ունենք և մեր զաղթականութիւնները պիտի պաշտպանենք ամէն օտար նախա. յարձակման դէմ: Մեր փառքերուն յետեւ. գոյն նպատակն է, — և պէտք է հաւատալ անոր կարեւորութեան, — աշխարհի մէջ անիւր սպանն ցիւղէն զաշտակցութիւն մը կազմել, և եթէ Անգլիա ու իր դաղթութիւնը մէկ սիրտ մէկ հոգի ըլլան, երկու գիշերն օր և մեր կայսրութեան զաղթականութեան հետ, որ անոր միացած են արեւնակցութեան, կրնան, զրակաւորութեան, լեզուի կապերով, գաղով իր միւս ստացուածը, անոնց մէջ ծառայեց քաղաքակրթութիւնը, այնպէս որ զանոնք կարողացանք օր մը իրենց զիրենց կառավարելու, և անոր հետ իրենց նոյնութեան գիտակցութիւնն ունենալու: Խորհրդարանին մէջ ընդգրկմադիր կառավարութեան անգլիական օգուտ բաղկով Լորտ Սալզբըրի բացակայութիւնէն՝ նկատուեցան անոր խորհրդականը Մ. Գերզըն: Պատերազմական գործոց նախորդ նախարար Սեր Չէմպլը Պաթարիէն հարցուց թէ Մ. Գերզըն կրնայ օրինակ մը մէկ իր թէ այս դարուն մէջ նախարարապետ մը որ միեւնոյն ատեն արտաքին գործոց նախարար էր, բացա-

Թերթերու ՄԱՍՍԻԱՆԻ (10)

ԱՆԻՍԻ ՍԻՐԱՀԱՐԸ

ԿԶԱԿԻՆ ՏԸ ՄՈՆԹԵՐԵՆ

Այլ եւս այն յախրացած կենցաղաւորը չէր, որ միշտ կը փնտռէր բուռն զրացողութիւններ և խաղճով վայելուանք: Իր մէջ աներեւելի եղած էր սեկսիսիւր, վախաշուր: Տառ տարի աւելի պղծակի կղզար ինքնիքը, բարկին կը հաւատար, զեղեցիկն վրայ կը հիւանար: Ամէն տեսակ լու բնուողութիւնը, ընտիր զրացումներ, որոնց գոյութիւնը երեւմ մտքն անգամ չէր անցըներ, արթնցած էին իր հոգիին մէջ:

Այս հրաշքը ըրած էր սէրը: Այս, Բոյ կը սիրէր Ալիս, կը սիրէր զայն իր էյուլութեան բոլոր գործիքներէն, իր արտին բոլոր ուժերէն: Կը սիրէր զայն պարզապէս սիրով մը (և եթէ տարօրինակ կարծիք տէր այլամիտասանները, կը պնդէր Բոյին վրայ) Անուշիկ աղկան համար իր գործով չէր նմաներ այն վատաւորը կըրն, զգայաբաններու այն բանադադունքներ՝ զոր կղզար Պառն-Լիլլիի քով:

Այս գործով բացարձակապէս տարբեր ընկերութիւն մ'ունէր, հրաբորդը և ասիայն

զրկել սուր պաշտպանութիւն մը: Բոյ կը յարգէր օրիորդը՝ զայն պաշտպան հանդերձ: Պառն-Լիլլիի՝ որ իր անունը կը կրէր՝ աւելի տարօրինակ մը եղած էր քան կին: Ալիս իրեն համար կին մ'էր քան տղամարդ:

Այս տարբերութիւնը ո՛րքան որ նորը երեւի, կա՛յ մէկը մեր ընկերացողներէն, — կա՛յ մէկը, — որ չհասկնալ կեդէ զայն:

Այս տեսակ սիրոյ մը արժանի էր այն սքանչելի և անարատ հրեշտակը՝ որ Մարգարիտ կը կոչուէր: Եթէ Բոյ զայն սպասէ սիրած ըլլալ, իր ունեցած երջանկութիւնը չպիտի կորուսէր: Թոյ և երեւոյթաբար զոյութեան մը տաղանդներուն, վրաբերուն տեղ, պիտի ձանձնար պատուաւոր կեանքին, օրինաւոր սիրոյն ուրախութիւնները, որոնցմէ դուրս ուրիշ բան չկայ, բայց եթէ բարոյական նուազութիւն, աղէտը, սոխի և լիւնաւորութիւն:

Կամայ կամայ, որքան կանցնէին օրերը, մեծ մատանքութիւն մը եկաւ պտղորդը այն տեսակ մը պայծառութիւնը որ կերեւէր կոմպին փոթորկալից երկերին մէջ:

Ալիս կը ամբողջէր, կը հալէր կը մաշէր: Չէր գնալու արտին տառապանք վրայ, բայց անոր անկայանի տկարացումը անտարբեր աչքերուն անգամ կը գտնէր:

Պ. տը Նանայի խորհուրդ հարցուց Ռուսիայի բոլորի, որ թէ հիւստ էր արհեստին և թէ խելացի մարդ էր: Բոլորը անոր յայտարարեց թէ Ալիսի կենսական ու է մէկ

գործարանը լրջօրէն վնասուած չէր, բայց ծովին օդը խիստ կուգար աղկան փափուկ կարգուածքին համար:

Բոյ խելոյն որոշում տուաւ: Վատահ կերեւէր թէ Պ. Լաթիքի խուղարութիւնները՝ իր եղբորդիին փնտռելու համար՝ դադրած էին երկար ատենէ ի վեր: Որոշեց Ալիսը Բարիկ տանիլ, հոն ծածկել իր երջանկութիւնը այնքան խնամքով՝ որքան տարած էր երբեմն պարզելու համար զայն ամէն նպաստաւորութեամբ, և հոն իր տարբերութիւն վրայ հսկել ինչպէս աղահ մը կը հսկէ իր գանձին վրայ:

Բայց այս ծրագիրը գործարկելէ առաջ քանի մը կարգադրութիւններ ընելու պէտք ունէր:

Կուղէր որ ոչ մին այն նիւթական իրերէն՝ որոնց մէջ ապրած էր՝ ամից վերջը չլիւնցնէ անոր անցեալը:

Նամակ մը գրելով գործակալարին պատուիրեց զնոյ մը զանալ Պաթարիին փող ին պարանքին, և փաճառանոցը զրկել այդ պարանքին կահ կարամին, պատիկները, արեւատական առարկաները, ձեռքէ հանել նաեւ ձիերը և կտրքերը:

Ալիսի հետ Պրեմիայէն մեկնեցաւ, առժամանակեայ կերպով օրիորդ տեղաւորեց Պառն-Գորդիկ մեկուսացած փողբիկ տան մէջ, և ինք ամէն օր Բարիկ կերկար յարմար բնակարան մը փնտռուց համար: Շատ ժամանակ չանցած կըցաւ գտնել

զայն Պառնիկ անտառին այն մասին մէջ՝ որ կը տարածուէր բոլորին զառկալին վրայ՝ որուն լիթիւս դարուկարութիւնը կերկար կը յանգի ձիարաններու տապալէին:

Բոլորովին նոր ամրանոց մ'էր, ընտիր վայելչութիւնով, շինուած՝ ձաղաքաւոր շահագէտի մը համար, որ շատ շուտով հարատեցած էր Սալարանէն, այլ ա կել շուտով անանկարծ, և որ այսօր իր տունը կը ծախէր անոր մէջ բնակիչ առաջ:

Բաւական ընդարձակ պարտեզ մը՝ որ ասանց մեծ փառապետութեան կրնար ձեռնելը անուէն անել, կը շրջապատէր այս ճարտարապետական զոհարը: Մեծ ծառեր վարադար մը՝ որոնց ստորուր կը բարձրանային լինանք թուրքի՝ անոր շուրջը կը ձեռնացնէին դադարողից գոտի մը, և բացարձակապէս կը ծածկէին զայն աչքերէ:

Դուրսէն վանդակ մը միայն կը տեսնուէր երկու սիւներու միջուղ: Նայն ինքն ճարտարքի ձեռնարկներու համար անկարելի էր դուշակել թէ ո՛ր կը գտնուէր բնակարանին բուն տեղը:

Վանդակին մօտ, կարմիր աղիւններէ փողբիկ տաղաւար մը՝ ձեռնակ խաղաղիւծ քարերէ շրջանաւորած՝ դուռնապանին բնակարանն էր: Ախտները և կատառները զլխաւոր չէին այն ծածկուած էին:

— Ահա՛ մեր տարօրինակն համար հարկ եղած բոլոր, խորհեցաւ Բոյ: Ալիս հոս աղիկ պիտի ըլլայ:

(Մարտնախիւ)

